

SIGNIFICAT I FUNCIÓ MORFOLÒGICA DELS MOTS «FORA» I «TERRA» EN EL LÈXIC MARINER

Maria Teresa MONTAÑA MARTÍ

En un recull de talassonímia que vàrem realitzar s'hi observen certs usos lèxics idiosincràtics. Estem al·ludint a les unitats *fora* i *terra* que el pescador emprava com a termes relatius a l'orientació, però amb referències no sempre idèntiques, i amb diferent rol dins el talassònim. El significat del primer terme abasta una idea de llunyania, sempre prenent de punt de referència la mar; és a dir, des de mar anar fora és vogar cap a indrets més profunds, a l'inrevés de la idea que correspondria al mot emprat segons la gent de terra, i amb el qual indiquen el fet de sortir de l'aigua. Per al segon mot subjau una idea de proximitat; i així anar cap a terra és posar proa al litoral, cap a llocs de menys fondària, sense haver d'arribar a la costa. Coromines comenta al DECLLC (IV-100 i ss; VIII-439) el sentit d'aquests mots en el món mariner, i amb el qual concordem. Un talassònim pot exemplificar el primer cas; *la Forària* correspon a una mar molt allunyada, en oposició a *la Terrària*. Així, doncs, dins l'espai, els termes assenyalen indrets geogràficament oposats.

També caldrà fer una aproximació més concisa des del punt de vista morfològic car les construccions que hem inventariat marquen unes diferències en la categoria gramatical d'alguns mots que obliga, almenys, a uns comentaris. Per una banda aquests mots són emprats com a punt de referència situacional i possiblement podrien ésser inclosos dins el camp semàntic dels punts cardinals. Així *la Barra de Fora*, *la Barra de Terra*, són construccions anàlogues a *el Faralló de Garbí*, *el Vapor de Llevant*. En aquests casos concrets aquestes unitats significatives es classificarien com pertanyents a la categoria de mots substantius, de gènere masculí, igual que qualsevol altre terme locatiu. La consideració es limita a l'ús dels mots com a únic terme indicador de situació. Tots aquests punts de referència cal pensar que són orientatius, sense cap mena d'ubicació estricta.

El raonament no es pot aplicar en el moment en què aquestes unitats no siguin concebudes com a punts singulars i generals; aleshores, i en combinació amb diverses preposicions, recuperaran un valor preposicional o adverbial. Un

exemple seria: *el Faralló de fora Mencionet*. En la construcció exemplificada compleixen la missió d'elements nexuals de l'expansió del GN. Des del punt de vista del significat, els termes *fora* i *terra*, en les situacions expressades, prenen de referència el talassònim que els segueix, i la part d'aquest punt més vora del litoral serà *la banda de terra*, i l'altra part, més forana, *la banda de fora*. Des d'una perspectiva formal, aquestes estructures a les quals fem referència comparteixen el fet de la concurrència de diversos termes inclosos com a enllaç. La categoria morfològica d'aquests mots limita amb una frontera a cavall dels valors preposicionals i adverbials. A cops, com hem considerat més amunt, algunes peces lèxiques poden recuperar o revestir una altra categoria, sense que això comporti parlar de canvi morfològic, car considerem que és una dualitat inherent al mot, almenys en aquest sector de la parla.

A partir d'aquesta idea, podem establir la qualificació de la categoria dels nexes subordinats. Fabra (1968:169) parla d'adverbis usats amb valor de preposició i seguits de la preposició *de*. També cita locucions prepositives (per ex.: *a dalt de, davant de...*). D'altra banda, la visió generativista de Bonet/Solà (1986:66 i ss.) contempla aquesta possibilitat funcional per a certes locucions i amb una mateixa consideració categorial prepositiva.

Les composicions nexuals que hem recollit ofereixen força variació, no són formes inamovibles i admeten algunes alternances. Així presenten elements modificadors, el nombre de components, i l'ordre que serveix en la seqüència no és sempre el mateix. En alguns casos, un terme prepositiu és l'iniciador: *de més fora*, i en d'altres es troba com a forma inicial i, final de la locució: *de fora de*. Aquesta darrera locució pot ésser reduïda en suprimir-se el darrer mot prepositiu. L'elisió d'aquest terme —és una síntesi vacil·lant— no significa cap alteració semàntica en la locució. El sentit que atribueix el pescador a aquestes expressions es basa en el significat del mot clau, i que és la forma considerada adverbial. Alguns cops, altres adverbis poden matisar altres unitats lèxiques tot expressant quantitat (p. ex. *més*). La gent de mar empra la llengua com una eina més i no para esment en les normes acadèmiques que denoten un bon ús. Aquest costum no és exclusivament propi del sector, com és sabut, sinó que s'estèn com una habitud en la parla popular.

La problemàtica que introdueixen algunes seqüències és la composició múltiple del nexa prepositiu. Ja hem apuntat que en trobem, de vegades, amb dos elements i d'altres amb tres. Considerem el conjunt com a pertanyent a la categoria preposicional. Fabra (1912:74 i ss.) esmenta:

«*Mereixen una atenció especial les locucions prepositives que indiquen la situació d'una cosa respecte a la situació d'una altra. Tals són, entre altres, dins de, fora de, a la vora de, sobre de, al davant de, al darrera de,...* Ex.: La font es troba a la vora de l'església.»

Contempla, doncs, la doble i la triple composició pel que fa al nombre de constituents en una locució prepositiva, que és el fet que ens interessa de justificar. El contingut semàntic que comporta, segons el citat autor, creiem que és

l'escaient a les construccions talassònimiques; és a dir, funcionen com a indicadors i complementadors d'una relació locativa entre dos indrets, situats, almenys un, a mar. L'especificació semàntica queda explicada pel que fa al sentit de la locució. Cal veure ara els elements que la componen. Segons el DF, les relacionades comprenen, dos components:

adverbi + preposició: *fora de*. Ex.: *Ell és fora de casa des d'ahir* (DF, 1968: 871) I en el sentit de: *a l'exterior de*.

preposició + preposició: *dins de*. Ex.: *Les claus eren dins del calaix*. (Fabra, 1968: 75).

I en les de tres components:

preposició + adverbi + preposició: *al darrera de*. Ex.: *Eren al darrera de l'estació*.

Les locucions recollides en els talassònims marcaran certes divergències amb les precedents. Pel que fa al primer tipus de nexa compost recollim: *de fora, de davant, de terra*. L'ordre dels components és:

preposició + adverbi

El segon tipus, més complex, seria constituït per: *de garbí de, de llevant de, de migjorn de, de fora de, de més fora*. Amb la següent distribució categorial:

preposició + adverbi + preposició
preposició + adverbi + adverbi

Entre les locucions extretes dels talassònims i les procedents dels exemples dels filòlegs, les diferències són puntuals. En el primer agrupament, l'ordre que hem inventariat en les construccions talassònimiques és invertit respecte del citat pels gramàtics. La qüestió es podria raonar per mitjà d'una síntesi que hauria esdevingut per supressió d'un segon nexa prepositiu, i el fet és palès en recollir: *de fora*, i la forma completa, *de fora de*. L'adverbi esmerçat podria presentar una altra solució, que seria considerar-lo com la forma aglutinada *defora*; però l'abundor d'altres locucions d'identica composició categorial, construïdes amb altres termes, tant en les que acullen dues unitats nexuals com en les de tres, ens inclina a fixar-lo com a unitats separades.

En el segon agrupament de nexes, un d'ells, *de més fora*, és una composició no contemplada a la gramàtica, i que incorpora, a més d'una preposició inicial, dos adverbis. Una hipòtesi seria pensar que és el resultat sintètic d'una locució amb quatre components: *de més fora de*, el darrer terme de la qual hauria estat elidit. Coromines (DECLLC IV-109 i ss.) comenta: «...Avui l'ús com a loc. prepositiva (*fora de*) predomina, sobretot literàriament, damunt l'ús preposicional nu...» ...«Però no sols col·loquialment sinó fins, quan convé, en literatura en tenir bones proves, continua vivint fora com a mera preposició». Ambdues suposicions serien vàlides. Això no obstant, no és estrany al llenguatge mariner l'omissió de nexes, sempre justificada per la tendència a l'economia de la llengua. La comparació de significats en les dues situacions conduiria a ratificar

aquest supòsit, car comporta connotacions semàntiques idèntiques, tant la forma més simple com la més complexa.

Finalitzada l'anàlisi ens adonem de la pervivència, en les distintes funcions gramaticals, del significat oposat que hi ha entre els dos mots *fora* i *terra*, sempre aplicats a punts d'orientació, i circumscrits a l'àmbit de la parla marinera.

MALNOMS DELS «DOMINGUEROS» BARCELONINS

No traduïm «dominguero» per a conservar al mot tota la seva connotació pejorativa. (Tota equivalència en català —si existeix— perdria el contingut satíric).— En un llarg article de «La Vanguardia», diari de Barcelona, del 8-V-90 sobre la invasió de les comarques per les turbes urbanes, les «segones residències», etc., un dels autors d'aquest article col·lectiu enumera uns quants dels renoms (malnoms) aplicats pels «indígenes» (autòctons) comarcals als barcelonins. Aquests darrers són (segons les comarques): «els que fanguen», els «de Can Fanga» (al·lusió a una certa pronúncia de les vocals), els «xaves» (íd.), els «goites», els «d'en allà». A les comarques meridionals són anomenats «pardals» o «caderneres» (perquè arriben només a l'estiu —consideració falsa quant als pardals reals). A la Costa Brava, els primers estiuejants barcelonins eren motejats «culs blancs» (per la indumentària: però es refereix a una situació que ja no existeix de fa molts anys). A les comarques de l'interior anomenen «pixapins», o «bolets», o «conills» els barcelonins (o d'altres ciutats), perquè abunden massa, no respecten els boscos, etc. A Calella de la Costa, els joves del poble batejaven «afgans» les colles de barcelonins poc civilitzades dels finals de setmana...